ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво, Дизайн та архітектура, Аудіовізуальне мистецтво та медіа комунікації	Рівень вищої освіти	1-й (бакалаврський)
Кафедра	графічного дизайну, анімації та інтерактивних медіа, графіки, монументального живопису, теорії та історії мистецтва	Рік навчання	3
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Вид дисципліни	За вибором
Спеціальність	В1 Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво В2 Дизайн В4 Образотворче мистецтво та реставрація	Семестри	5

Пропаганда в сучасному суспільстві

Семестр 1 (осінь 2026 р.)

01 вересня — 12 грудня

Викладач Штан Геннадій Валерійович, PhD (канд. іст. наук)
E-mail shtaing.gennady@ksada.org
Заняття

Консультації
Адреса к. 207, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон 0502787299

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Офіційним каналом комунікації з викладачем під час воєнного стану є онлайн-заняття, месенджери (WharsApp, Viber), електронна пошта та телефон і тільки у робочі дні.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Наявність мінімальних навичок користування комп`ютером із операційною системою Windows версії не нижче Windows 7, Microsoft Office 2007 або вище, браузером.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Штан Г. В. Сучасна російська пропаганда: концепції та практики впливу. Харків: ХДАДМ, 2025. 143 с.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

1. Андрущенко Т. В., Зеленін В. В. Психологія політичної пропаганди: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Київ, 2022. 100 с.
2. Штан Г. В. Методичні вказівки з викладання дисципліни «Пропаганда в сучасному суспільстві» для студентів спеціальностей В1 "Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво". В2 «Дизайн», В4 «Образотворче мистецтво та реставрація», G17 «Архітектура та містобудування» галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти. Харків: ХДАДМ, 2026. 16 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. https://cpd.gov.ua/category/reports/ – звіти Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України.
2. https://detector.media/category/propahanda_vplyvy/ – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Детектор медіа».
3. https://texty.org.ua/tag/propahanda/ – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Тексти».

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка: комп`ютер або ноутбук з можливістю виходу до мережі Інтернет. Операційна система комп`ютера: Windows 10 або новішої версії, Linux. Програми, необхідні для виконання завдань: браузер, оновлений до останньої версії (Firefox, Google Chrome); Microsoft Office 2007 або новішої версії чи його аналоги.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є надання студентам теоретичних та практичних знань та умінь в галузі сучасної пропаганди в умовах підготовки та ведення суспільних конфліктів в інформаційному суспільстві. Завданням курсу є: дати слухачам максимально повну інформацію, теоретичні та практичні навики щодо сутності та особливостей спрямованого інформаційного впливу, основними його ознак та характеристик; ознайомити із розвитком методик пропаганди протягом XX – поч. XXI століття у залежності від державного устрою та ідеології конкретної держави у причинно-наслідковій послідовності; розкрити причини успіхів та невдач конкретних методик впливу; розглянути нові тенденції пропаганди із використанням психологічних особливостей людини та сучасних інформаційних технологій; детально розглянути концепції, методи роботи та діяльність російської пропаганди.

Кінцевою метою курсу, зокрема, є надання студентам повного розуміння сутності сучасної російської пропаганди та способів ефективного захисту від її проявів.

КОМПЕТЕНТНОСТІ. У результаті вивчення дисципліни студент повинен володіти такими компетентностями, як-от:

Загальні:

ЗК01. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК05. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК06. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК07. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК012. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні:

СК06. Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

СК09. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій

діяльності.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР01. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН16 Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово.

ПРН17 Збирати, оцінювати, аналізувати та обробляти інформацію з використанням сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації на основі критичного мислення.

Здатність ефективно порівнювати джерела інформації, робити логічні та аргументовані висновки.

Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми у галузі аудіовізуального мистецтва, дизайну, образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва при роботі із аудіовізуальною інформацією під час практичної діяльності або у процесі навчання.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається необхідністю отримання студентами знань та умінь з теорії та практики пропаганди в сучасний період. У курсі розглядається та аналізується пропаганда напередодні та в ході основних міждержавних конфліктів XX – початку XXI століття, її еволюція та суспільний вплив. Студенти, на основі конкретних прикладів із використанням мистецьких засобів, вчаться простежувати причинно-наслідкові зв`язки, виявляти прихований вплив пропагандистських наративів у суспільстві, засобах масової інформації, мережі Інтернет, виявляти маніпуляції, фабрикації та фальсифікації фактів, визначати впливи на емоції. Особливу увагу приділено пропаганді РФ: розглянуто її витоки, особливості, концепції, методи та їх практичну реалізацію в агресії проти Української держави та світу.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру 3 курсу (1 кредит ECTS, 54 навчальних години, в тому числі 30 годин – лекційні). Всього курс має 3 модулі та 8 тем (окремі теми розглядаються протягом декількох занять).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРОПАГАНДА У XX СТОЛІТТІ

Тема 1. Заняття 1. **Вступ до курсу. Пропаганда: сутність та завдання.**

Визначення мети і задачі курсу, форм проведення лекцій, проміжного та підсумкового контролю знань. Надання списку основних та додаткових джерел інформації для самостійного опрацювання матеріалу з дисципліни.

Визначення основних понять. Завдання та основні риси пропаганди на прикладі Першої світової війни.

Тема 2. Заняття 2. **Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1). «The Reich will rise Propaganda, the Reich will rise to last a thousand years».**

Нацистська Німеччина: особливості державного устрою та роль системи пропаганди. Концепції, характерні риси нацистської пропаганди. Особливості роботи на внутрішню та зовнішню аудиторію, причини ефективності.

Тема 2. Заняття 3. **Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2). «… Занесена над нами рука агресора була відведена рукою товариша Сталіна».**

Пропаганда СРСР на початку Другої світової війни: «польський похід». Зв`язок, спадковість радянських пропагандистських концепцій та прийомів. Інформаційне

забезпечення агресії СРСР проти Фінляндії. Радянська пропаганда в ході війни на Східному фронті, її еволюція.

Тема 3. Заняття 4. **Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. «War never changes».**

«Холодна війна» XX століття як ідеологічне протиборство двох систем: відображення у інформаційній сфері. Конфлікт у В`єтнамі (1960-і – 1970-і рр.): вирішальна роль інформаційного фактору. Операція «Буря в пустелі» (1991 р.) як новий засіб інформаційного забезпечення війни. Інформаційне забезпечення агресивних дій СРСР проти Угорщини (1956 р.), Чехословаччини (1968 р.), Афганістану (1979-80-і рр.). Операція «Буря в пустелі» як успішне відпрацювання сучасних концепцій інформаційних операцій.

Тема 4. Заняття 5. **«Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці.**

Концепція «Кінця історії» Ф. Фукуями. Пропаганда у 1990-х та початку 2000-х років: геноцид у Руанді, Перша та Друга війни у Чечні, операції США та союзників. Початок нового витку інформаційного протистояння Росії та Заходу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОПАГАНДА У XXI СТОЛІТТІ

Тема 5. Заняття 6. **Інформаційні конфлікти XXI століття. Поле бою – Інтернет.**

Інформаційні впливи та протистояння у XXI столітті: основні джерела пропаганди та їх особливості. Інформаційна складова ізраїльсько-палестинського конфлікту (2023 – 2026 рр.).

Тема 6. Заняття 7. **Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди (лекція 1).**

Психологічні інструменти, які використовуються сучасною пропагандою: міфологічна свідомість, емоційність, когнітивний дисонанс. Конспірологія як інструмент впливу на свідомість: механізм дії та використання в пропаганді.

Тема 6. Заняття 8. **Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди (лекція 2).**

Механізми використання примушення до дій без усвідомлення об`єктом: примус до насильства, «контроль свідомості». Вплив сучасних технологій: особливості роботи соціальних мереж та їх роль у пропаганді. «Епоха постправди» та політична пропаганда.

Тема 7. Заняття 9. **Сучасна російська пропаганда (лекція 1). Проблеми самоусвідомлення.**

Виникнення ідеї пропаганди як інструменту глобального впливу. Основа російської пропаганди: роль державного устрою та суперечності створення ідеології. Концепції сучасної російської пропаганди.

Тема 7. Заняття 10. **Сучасна російська пропаганда (лекція 2). Зброя проти свідомості.**

Прийоми та інструменти дії російської пропаганди. Особливості роботи на різні цільові аудиторії всередині країни, на різні держави та частини світу.

Тема 7. Заняття 11. **Сучасна російська пропаганда (лекція 3). Культурна війна.**

Російська пропаганда в культурі: кінематограф, науково-популярна та художня література, музика.

Тема 8. Заняття 12. **Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України (лекція 1). «Їх там нема».**

Концепції, прийоми та інструменти російської пропаганди щодо України та українців. Особливості антиукраїнської пропаганди рф у роботі на російську, українську та зовнішню цільові аудиторії. Антиукраїнська пропаганда рф до початку широкомасштабного вторгнення (2004 – 2021 рр.).

Тема 8. Заняття 13. **Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України (лекція 2). «Наступ Росії та нового світу».**

Внутрішня та зовнішня пропаганда рф в ході широкомасштабного вторгнення у 2022 році: фактори, які впливали на її розвиток, загальна періодизація та еволюція.

Тема 8. Заняття 14. **Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України (лекція 3). «Totalen Krieg 2.0».**

Особливості роботи російської пропаганди як інструменту підтримання середовища тотальної війни на різні цільові аудиторії: Росія, Україна, держави Заходу, Глобальний Південь.

Заняття 15. **Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України**

(лекція 4). Новітні тенденції, перспективи розвитку та загальні висновки.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять та самостійної роботи. Самостійна робота здобувача спрямована на закріплення лекційних тем, практичне ознайомлення із зразками пропагандистського контенту, розвиток критичного мислення студентів. Зміст самостійної роботи складає підготовка есе згідно вивченого матеріалу.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для успішного складання заліку необхідно скласти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок виконання завдань аудиторної частини курсу та самостійної роботи.

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів.

У разі пропуску студентом занять він має самостійно опрацювати матеріали відповідних тем. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин та невідпрацювання пропущеного матеріалу дає підстави для незаліку з дисципліни.

Вітається активна участь в заняттях, власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНОСТІ

Пропускати заняття без поважних причин неприпустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття без поважних причин є небажаними.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, есе, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності є неприпустимими. Категорично заборонено використання штучного інтелекту при написанні робіт. Якщо під час рубіжного контролю зафіксовано порушення академічної доброчесності, студент втрачає право отримати бали за тему.

РОЗКЛАД КУРСУ

№	Дата	Теми	Тип заняття	Кількість годин
1	Згідно розкладу	**Вступ до курсу. Пропаганда: сутність та завдання**	Лекція	2
2	Згідно розкладу	**Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1)**	Лекція	2
3	Згідно розкладу	**Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2)**		
4	Згідно розкладу	**Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної**	Лекція	2

		війни		
5	Згідно розкладу	**«Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці**	Лекція	2
6	Згідно розкладу	**Інформаційні конфлікти XXI століття. Поле бою – Інтернет**	Лекція	2
7	Згідно розкладу	**Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди (лекція 1)**	Лекція	2
8	Згідно розкладу	**Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди (лекція 2)**	Лекція	2
9	Згідно розкладу	**Сучасна російська пропаганда (лекція 1)**	Лекція	2
10	Згідно розкладу	**Сучасна російська пропаганда (лекція 2)**	Лекція	2
11	Згідно розкладу	**Сучасна російська пропаганда (лекція 3)**	Лекція	2
12	Згідно розкладу	**Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 1)**	Лекція	2
13	Згідно розкладу	**Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 2)**	Лекція	2
14	Згідно розкладу	**Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 3)**	Лекція	2
15	Згідно розкладу	**Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 5)**	Лекція	2

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
Рубіжний контроль за темами	Перевірка викладачем	0-100
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточне тестування та самостійна робота				Сума
1 модуль				
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2		
Т1-Т2	Т3-Т4	Т5-Т6	Т7-Т8	
25	25	25	25	100

Сума балів	**ECTS**	**Національна оцінка**	**Для заліку**	**Критерії**
90-100	A	відмінно	зараховано	Матеріал опановано системно; завдання виконані повно, самостійно й аргументовано; здобувач коректно застосовує понятійний апарат дисципліни, робить висновки та захищає результат.
82-89	B	добре	зараховано	Матеріал опановано повно; завдання виконані якісно, але є окремі незначні неточності у змісті, аргументації або оформленні.
75-81	C	добре	зараховано	Основний матеріал опановано; завдання виконані на достатньому рівні, але аналіз або практична частина потребують поглиблення.
64-74	D	задовільно	зараховано	Матеріал засвоєно частково; є помітні недоліки у логіці, структурі, застосуванні понять або якості подання.
60-63	E	задовільно	зараховано	Досягнуто мінімально допустимого рівня; знання фрагментарні, завдання виконані з істотними недоліками, але базові результати навчання частково підтверджені.
35-59	FX	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання	Матеріал опановано недостатньо; завдання неповні або містять принципові помилки; потрібне повторне складання чи доопрацювання.
0-34	F	незадовільно	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням	Матеріал не опановано; основні завдання не виконані або виконані на неприйнятному рівні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Штан Г. В. Сучасна російська пропаганда: концепції та практики впливу [електронне видання]. Харків: ХДАДМ, 2025. 143 с.
2. Березенко В. Царенко Д. Майстерня брехні: механізми кремлівської дезінформації. Київ: Yakaboo Publishing, 2024. 368 с.
3. Бернейс Е. Пропаганда. Київ: Сварог, 2023. 128 с.
4. Бобров А. Пропаганда 2023. Інформаційні війни під час російської агресії. Харків: Фоліо, 2023. 160 с.
5. Гурієв С., Трейсман Д. Спін-диктатори : як змінюються обличчя тиранії в XXI столітті. Київ: BookChef, 2023. 432 с.
6. Дімсдейл Е. маніпуляція свідомістю. Історія промивання мізків від Павлова до соціальних медіа. Київ: Кліо, 2026. 288 с.
7. Захарченко А. Наративи масового ураження: тактики і стратегії інформаційної війни. Київ: Наш Формат, 2026. 240 с.
8. Епплбом Е. Автократія, Inc.: диктатори, які хочуть керувати світом. Київ: HREC PRESS, 2025. 161 с.
9. Меерлу Джуст А. М. Насильство над розумом: психологія управління думками, ментицид та промивання мізків. Житомир: Морфеус, 2024. 338 с.
10. Яковлєв М. Теорії змов: як не стати конспірологом. Київ: Віхола, 2025. 352 с.
11. Chaban N., Zhabotynska S., Knodt M. What makes strategic narrative efficient: Ukraine on Russian e-news platforms // Cooperation and Conflict. 2023. Vol. 58, issue 4. P. 1-22.
12. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підручник / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ: Науково-видавничий відділ Національної академії СБУ, 2012. 211 с.
13. Капелюшний А. Девіатологія мас-медіа: практикум. Львів, 2000. 208 с.
14. Мороз О. Як не стати овочем: інструкція з виживання в інфопросторі. Харків: Vivat, 2021. 208 с.
15. Петрик В.М., Остроухое В.В., Штокеиш О.А. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навчальний посібник. Київ: Росава, 2006. 208 с.
16. Померанцев П. Це не пропаганда: подорож на війну проти реальності. Київ: Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.
17. Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка. Львів: Човен, 2020. 392 с.
18. Тимчук Д., Карін Ю., Машовець К., Гусаров В. Вторгнення в Україну: хроніка російської агресії / група «Інформаційний спротив». Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2016. 239 с.
19. Mazur-Bubak M. A war in the head: the new model of Russian propaganda as a Hobbesian time of the disposition of war // Argument. 2020. Vol. 10. P. 115-132.
20. Sazhniev M., Sułkowska J. Russian culture and management of meaning in introduction of political influence in Ukraine // Journal of International Studies. 2020. Vol. 13, issue 1. P. 310-323.

Допоміжна:

1. Воробйова А. Моніторинговий звіт «”Універсальний солдат” або освіта як знаряддя Росії на окупованому півдні України». Київ: ГКП «Альменда», 2023. 102 с.
2. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практичний порадник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В. В. Малюка. Київ: Алерта, 2023. 312 с.
3. Кілкаллен Д. Дракони і змії: еволюція ворогів Заходу та майбутні загрози. Київ: Наш формат, 2025. 360 с.
4. Померанцев П. Я виграти інформаційну війну: пропагандист, який перехитрив Гітлера. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2025. 400 с.
5. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: з чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа. Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. 207 с.

6. Зімбардо Ф. Ефект Люцифера: чому хороші люди чинять зло. Київ: Yakaboo Publishing, 2017. 584 с.
7. Мілґрем С. Покора авторитету: погляд експериментатора [пер. з англ. А. Ящук]. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 287 с.
8. Черник П. П., Шумка А. В. Інформаційно-психологічні операції у війнах та збройних конфліктах другої половини XX – початку XXI ст. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 634: Держава та армія. С. 126–133.
9. Brotherton R. Suspicious Minds: Why We Believe Conspiracy Theories. London : Bloomsbury Sigma, 2015. 304 p.
10. Deutschmann P., Herlth J., Woldan A. (etc.). “Truth” and Fiction : Conspiracy Theories in Eastern European Culture and Literature. Bielefeld: Transcript Verlag, 2020. 384 p.